

אמר רבי לוי: גדולה תשובה שמנעת עד כסא הכבוד.

שנאמר [הושע יד] "שובה ישראל עד ה' אלהיך".

19-ב אמר רבי יוחנן: גדולה תשובה, שדוחה, כביכול, את לא תעשה שבתורה!

שהרי נמשלה כנסת ישראל לרעייתו של הקב"ה. ולאחר ששילחה הקב"ה, ובגדה בו, והיא רוצה לחזור אליו על ידי תשובה — דוחה כח התשובה את הלאו בתורה, האמור בבעל המגרש את אשתו ונשאה לאיש אחר:

"לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה".

שנאמר [ירמיהו ג] "לאמר: הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו, והיתה לאיש אחר. הישוב אליה עוד?"

הלא חנוף תחנף תאשם הארץ החיא שיעשו בה מעשים שכאלה!

ואילו את — זנית עם רעים רבים.

ובכל זאת את יכולה שוב אלי — נאם ה'".

אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמביאה את הנאולה.

שנאמר [ישעיהו נט], "ובא לציון גואל, ולשבי פשע ביעקב".

מה טעם "ובא לציון גואל" — משום דיש שבי פשע ביעקב.

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות.

שנאמר [הושע יד] "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך".

הא "עון" מזיד הוא, ולאחר התשובה קא קרי ליה "מכשול" [כי כשלת] שהוא לשון שגגה, שנכשל בלא כונה.

ופרכינן: איני! והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות.

שנאמר [יחזקאל לג] "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם — הוא יהיה" מכח כל מה שעשה, אפילו מכח העבירות, שנהפכו לו לזכויות.

ומשנינן: לא קשיא:

כאן — בשב מאהבה, שנהפכים לו לזכויות.

כאן — בשב מיראה, שנהפכים לו רק לשגגות.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: גדולה תשובה, שמארכת שנותיו של אדם.

שנאמר [יחזקאל יח] "ובשוב רשע מרשעתו — חיו יהיה".

אמר רבי יצחק, אמרי במערבא בארץ ישראל משמיה דרבה בר מרי: בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם.

מדת בשר ודם, אדם שמקניט את חברו בדברים — ספק מתפייס הימנו ספק אין מתפייס הימנו.

וגם אם תאמר שמתפייס הימנו — ספק מתפייס בדברים ספק אין מתפייס בדברים, אלא צריך לפצותו.

אדם שעמד בנסיון ולא עבר באותה אשה שנכשל בה, באותו פרק זמן, ובאותו מקום שאירעה העבירה.

אמר רב יהודה: רב רמי: כתיב [תהלים לב] "אשרי נשוי פשע כסוי הטאה". ומשמע שעדיף זה שלא מתגלה חטאו מאשר זה שחטאו גלוי.

וכתיב מאידך [משלי כח] "מכסה פשעיו — לא יצליח";
לא קשיא:

הא בחטא מפורסם, עדיף שיודה על חטאו מאשר יכחיש אותו, שבושתו תעזור לו בכפרתו.

הא שעדיף להעלים את החטא — בחטא שאינו מפורסם, שאם יגלה ברבים את חטאו יהיה בכך מיעוט כבוד שמים, כי כל חטא שמתפרסם ממעט בכבוד שמים. ולכן, עדיף שישמור על כבוד שמים מאשר יגלה שחטא ויתבייש בכך.

רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן תירוצן אחר:

כאן — בעבירות שבין אדם לחבירו, יש לו לגלות חטאו כדי שיבקשו אחרים את חבירו שימחול לו.

כאן — בעבירות שבין אדם למקום, שאינו צריך לבקש אנשים אחרים שיבקשו עבורו מחילה.

תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: אדם עובר עבירה פעם ראשונה — מוחלין לו. פעם שניה — מוחלין לו. פעם שלישית — מוחלין לו.

אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן.

אלא, אם אדם עובר עבירה בסתר — מתפייס ממנו בדברים, שנאמר [הושע יד] "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'".

ולא עוד, אלא שמחזיק לו טובה, שנאמר "וקח טוב".

ולא עוד, אלא שמעלה עליו הכתוב בפיוס דבריו כאילו הקריב פרים, שנאמר [הושע יד] "ונשלמה במקום הקרבת פרים — באמירת שפתינו".

שנא תאמר שמתקבל הפיוס כהקרבת פרי חובה?

תלמוד לומר [הושע יד] "ארפא משובתם — אהבם נדבה". כקרבן נדבה שהוא מעולה יותר מקרבן חובה.

תניא, היה רבי מאיר אומר: גדולה תשובה, שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו.

שנאמר [הושע יד] "ארפא משובתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו".

"מהם" לא נאמר. אלא "כי שב אפי ממנו". ללמדנו כי די בתשובה של יחיד כדי שהקב"ה ירפא משובתם של כולם ויאהב את כולם בזכות תשובתו של היחיד.

ומבאר הגמרא: היכי דמי בעל תשובה?

אמר רב יהודה: כגון שבאת לידו דבר עבירה שנכשל בה בעבר, פעם ראשונה ושניה, וניצל הימנה פעמיים.

מחוי הראה רב יהודה: בעל תשובה הוא

ומבארת הגמרא לפי רבי אליעזר בן יעקב:

אלא מה אני מקיים את הפסוק "ככלב שב על קיאו"?
 על קיאו?

כדרכי הונא. דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה — הותרה לו.

וכי "הותרה לו" — סלקא דעתך לומר?

אלא אימא: נעשית לו בהיתר.

וממשיכה הברייתא ואומרת:

וצריך המתודה לפרוט את החטא בעת וידויו.

כמו שנאמר בחטא העגל, שפירט משה את חטאם [שמות לב]:

"אנא חטא העם הזה חטאה גדלה: ויעשו להם אלהי זהב",

דברי רבי יהודה בן בבא.

רבי עקיבא אומר: אינו צריך לפורטו, וכדברי הכתוב "אשרי נשוי פשע, כסוי חטאה".

ומבארת הגמרא לדברי רבי עקיבא:

אלא מהו שאמר משה כשפרט את חטאם של בני ישראל, ואמר "ויעשו להם אלהי זהב" — כדרכי ינאי. שהיתה כונתו של משה בדברים אלו למעט את גודל עונם, ולא משום שצריך לפרט את החטא.

דאמר רבי ינאי: אמר משה לפני הקדוש

אבל אם חזר עליה בפעם הרביעית — אין מוחלין לו, גם אם יעשה עליה תשובה, אלא הוא זקוק לכפרה אחרת.

שנאמר [עמוס ב] "כה אמר ה': על שלשה פשעי ישראל אמחל להם. ועל ארבעה — לא אשיבנו, לא תועיל להם תשובתם".

ואומר: [איוב לג] "הן כל אלה יפעל ימחל אל, פעמים — שלש עם גבר", אך לא בפעם הרביעית..

מאי "ואומר", מדוע אין די בפסוק הראשון?

הכי קאמר: וכי תימא: הני מילי — שאין מחילה בפעם הרביעית, דוקא בציבור שחטא. אבל ביחיד — לא נאמר כלל זה, לכן תא שמע פסוק נוסף האומר כלל זה גם ביחיד: "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר".

תנו רבנן: עבירות שהתודה עליהן יום הכפורים זה — לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר.

ואם שנה בהן — צריך להתודות גם על הקודמות ביום הכפורים האחר.

ואם לא שנה בהן, ובכל זאת חזר והתודה עליהן — עליו הכתוב אומר משלי כו] "ככלב שב על קיאו כך כסיל שונה באולתו".

רבי אליעזר בן יעקב אומר: כל שכן שהוא משובח!

שנאמר [תהלים נא] "כי פשעי אני אדע, וחטאתי — נגדי תמיד". מלמד הכתוב שיש לו לאדם לחוש כאילו לא נמחל לו, אלא חטאו עומד נגדו.

ברוך הוא: רבונו של עולם! כסף וזהב
שהרבית להם לישראל כל כך עד שאמרו די
— גרם להם שיעשו אלהי זהב.

ומוסיפה הברייתא בענין פירסום החטא:

שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה
ודוד.

משה אמר: יכתב סורחני בכל מקום
שמוזכרת בו מיתתי. שהיה נוח לו שיזכר
עונו.

וכגון מה שנאמר [במדבר כ'] "יען לא
האמנתם בי להקדישני", וכן בכל מקום
שמוזכרת מיתתו.

דוד אמר: אל יכתב סורחני.

שנאמר בתהילים שחיבר דוד: "אשרי נשוי
פשע כפוי הטאה".

ומבאר הגמרא את האמור בכרייתא:

משל דמשה ודוד — למה הרבר דומה?

לשתי נשים שלקו בבית דין, אחת קלקלה
בזנות בהתראה, ולוקה מן התורה, ואחת
אכלה פגי שביעית שלא בשלו כל צרכן
והפסידה אותן, ועברה על האיסור להפסיד
פירות שביעית. [מלקות אלו הן רק מדרבנן,
היות והעבירה אינה אלא "איסור עשה"
שנאמר בפירות שביעית "לאכלה" ולא
להפסד].

אמרה לחן אותה שאכלה פגי שביעית לבית
דין ולוקה מלקות מרדות מדרבנן: בבקשה
מכם, הודיעו על מה היא [אני] לוקה! שלא
יאמרו עלי: על מה שזו האחרת שזינתה
לוקה אף זו [אני] לוקה.

הביאו פגי שביעית, ותלו בצוארה, והיו
מכריזין לפנייה ואומרים: על עסקי פירות
שביעית היא לוקה.

וממשיכה הברייתא ומביאה עוד הלכה בענין
פירסום החטא:

מפרסמין את החנפין [רשעים המראים עצמם
כצדיקים] מפני חילול השם שבדבר: שלא
ילמדו בני אדם ממעשיהם הרעים, בחושבם
שכך ראוי לנהוג, שהרי כך נוהג הצדיק
[המדומה]. ועוד, כשיבוא עליהם העונש
המגיע להם יאמרו אנשים: מה הועילה לו
זכות צדקותו?! [רש"י]

שנאמר [יחזקאל ג'] "ובשוב צדיק מצדקו
ונעשה רשע, ועשה עול — ונתתי מבשול
לפניו" כדי שיכירו מעתה שהוא רשע.

ומוסיפה הברייתא:

תשובת הרשעים המוחלטין הגמורים —
מעכבת הפורענות, ואף על פי שנחתם עליו
גזר דין של פורענות!

שלות רשעים מביאה אותם להרהר אודות
מעשי רשע נוספים, ולכן שלותם — סופה
תקלה.

והרשות [שלטון ושררה] — מקברת את
בעליה!

ערום נכנס לה וערום יצא ממנה, ואינו
מרויח בה דבר!

ולואי שתהא יציאה מה"רשות" כביאה
אליה, שלא יפגע ממנה.

ומביאה הגמרא דוגמא לדברי הברייתא
בענין השררה:

כד]: "כי לא לעולם חוסן, והאם יהיה הנזר
[הכתר] קיים ונמשך לדור ודור!?"
וממשיכה הברייתא:

[משלי יח] "שאת פני רשע לא טוב" — לא
טוב להם לרשעים שנושאים להם פנים,
שמוותרים להם משמים מלהענישם בעולם
הזה. כי בכך נפרעים מהם בעולם הבא
[מהרש"א].

לא טוב לו לאחאב שנשאו לו משמים פנים
בעולם הזה.

שנאמר [מלכים א כא]: "וען כי נבנע מפני,
כשהוכחו אליהו, לא אביא הרעה בימיו".
וכיון שלא הגיעה אליו הרעה הוא המשיך
ברשעו, ומתוך כך איבד את חלקו בעולם
הבא. [מהרש"א]

והמשך הפסוק הוא: "טוב להטות צדיק
במשפט" —

טוב להם לצדיקים שאין נושאים להם פנים
בעולם הזה.

טוב לו למשה שלא נשאו לו פנים בעולם
הזה. וכמו שנאמר [במדבר כ] שלא נשאו לו
פנים: "וען לא האמנתם בי להקדישני". הא
אילו האמנתם בי — עדיין לא הגיע זמנכם
ליפטר מן העולם.

אשריהם לצדיקים. לא דיין שהן זוכין, אלא
שמזכין לבניהם ולבני בניהם, עד סוף כל
הדורות.

שכמה [שנים] בנים היו לו לאהרן, שהיו גם
הם ראויין לישרף כנדרב ואביהוא. שנאמר
[ויקרא י] על אלעזר ואיתמר "הנותרים",

רב, שהיה דיין ובידו שררת המשפט, כי הוה
נפיק למידן דינא, כשיצא לדון דין, אמר הכי
על עצמו [בלשון גוף נסתר]:

בצבו נפשיה ברצון עצמו לקטלא להרוג
עצמו [אם יטעה בדין] הוא נפיק. ואילו את
צבו רצון ביתיה — לית הוא עביד, שהרי
אין לו לדיין פרנסה מין הדין. וריקן מכסף
לביתיה אזיל הוא חזור, במקום להתפרנס.
ולואי שתהא ביאה חזרה הביתה כיציאה אל
הדין.

רבא, כי הוה נפיק לדינא, אמר הכי:

א-19 בצבו נפשיה ברצון עצמו — לקטלא
להריגת עצמו נפיק.

וצבו ביתיה לית הוא עביד, וריקן לביתיה
אזיל.

ולואי שתהא ביאה כיציאה.

[הב"ח מחק את דברי רבא, שאינם אלא
חזרה על דברי רב].

וכי הוי חזי כאשר היה רואה אמבוהא גדודי
אנשים שצועדים אבתריה אחריו לכבודו,
אמר לעצמו כדי שלא תזוח דעתו מהכבוד
את הפסוק: [איוב כ] "גם אם יעלה לשמים
שיאו, וראשו לעב יגיע — כמו גללו, צואתו
היוצאת ממנו, כך גם הוא לנצח יאבד.
ורואיו בגדלותו יאמרו יתמהו אחר כך:
איז!?"

רב זוטרא כי הוה מכתפי ליה, לפי שהיה זקן
היו נושאים אותו על כתפיהם אל בית
המדרש, בשבתא דריגלא בשבת של הרגל
שבה היו מתאספים אנשים רבים לשמוע
אותו, והיה כבודו גדול, הוה אמר [משלי